

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Antiquae Lectionis Tomus ...

In Qvo XVI. Antiqua Monumenta Ad Historiam Mediae Aetatis Illustrandam,
Nunquam Edita

Canisius, Heinrich

Ingolstadii, 1601

Sangallensis Monachi De Gestis Caroli Magni, Liber Primus. Ex m. s.
Bauarico nunc primum edit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64144](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64144)

SANGALLENSIS MONACHI

DE

GESTIS CAROLI

MAGNI,

LIBER PRIMVS.

Ex m. f. Bauarico nunc primum edit.

I.

Dan. 2.

MNIPOTENS Regum dispositor, ordinans
 que regnorum & temporum, cum illius admi-
 randæ statuæ pedes ferreos vel testaceos con-
 minuisset in Romanis: alterius non minus
 mirabilis statuæ caput aureum per illustrem Karolum ex-
 ixit in Francis. Qui cum in occidentis mundi partibus
 regnare cœpisset, & studia literarum ubique propemodum
 essent in obliuione; cōtigit duos Scotos de Hybernia cum
 mercatoribus Britannis ad littus Galliæ deuenire; viros
 in secularibus & in sacris Scripturis incomparabiliter eru-
 ditos. Qui cum nihil ostenderent venale, ad conuenientes
 emendi gratia turbas clamare solebant, Si quis sapienti-
 æ cupidus est, veniat ad nos, & accipiat eam: nam venale
 est apud nos. Quam tamen venalem se habere professe-
 runt, quia populum non gratuita, sed venalia mercari vide-
 runt, vt sic vel sapientiæ, sicut cæteris rebus cōmentum
 eos incitarent; vel (sicut sequentia comprobant) per tale
 præconium in admirationem verterent & stuporem. De-
 nique tam diu clamata sunt ista, donec ab admirantibus, &
 insanos illos putantibus, ad aures Karoli Regis, semper

amatoris & cupidissimi sapientiæ, perlata fuissent. Qui sub omni celeritate ad suam eos præsentiam euocatos interrogauit; si verè vt ipsa fama comperit, sapientiam secum haberent. Qui dixerunt, Et habemus eam, & in nomine Domini digne quærentibus dare parati sumus. Qui cum inquisisset ab illis, quid pro sua ipsa peterent; responderunt loca tantum opportuna, & * animo ingeniosi, & sine qui-
bus peregrinatio transigi non potest, alimenta, & quibus tegamur. Quibus ille percepto ingenti gaudio repletus primum quidem apud se, vtrumque paruo tempore tenuit. Postea vero cum ad expeditiones bellicas vrgeretur, vnum eorum nomine CLEMENTEM in Gallia residere præcepit, cui & pueros nobilissimos, mediocres, & infimos, satis multos commendauit, & eis prout necessarium habuerant, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis. Alterum vero nomine ALBINVM in Italiam direxit, cui & monasterium sancti Augustini iuxta Treuensem urbem delegauit, vt illuc ad eum qui voluissent, ad discendum congregari potuissent.

* fors. animos ingeniosos.

Audito autem Albinus de natione Anglorum, quàm gratanter sapientes viros religiosissimus Regum Karolus susciperet, conscensa naui venit ad eum. Qui erat in omni latitudine Scripturarum supra cæteros modernorum temporum exercitatus, vt puta discipulus doctissimi Bedæ, qui sanctum Gregorium * tractatoris, quem vsque ad finem vite iugiter secum retinuit, nisi quando ad ingruentia bella processisset, ad eò vt se discipulum eius, & ipsum Magistrum suum appellari voluisset. Dedit autem illi Abbatiam sancti Martini iuxta Turonicam Ciuitatem, vt quando ipse absens esset, illi requiescere & ad se confluentes docere deberet. Cuius in tantum doctrina fructificauit, vt moderni Galliarum sue Franci antiquis Romanis & Athèniensibus æquarentur.

2.

Zz Cum-

Geny
J
39
11
Z 4

5. Cumque victoriosissimus Karolus post longum tempus in Galliam reuenteretur, præcepit ad se venire pueros, quos Clementi commendauerat, & offerre sibi epistolas &amina sua. Mediocres igitur & infimi præter spem omnium sapientiæ cõdimentis dulcoratas obtulerunt: nobiles vero omni fatuitate repêtes præsentarunt. Tum sapientissimus Karolus, æterni Iudicis iustitiam imitatus, bene operans ad dexteram segregatos his verbis allocut⁹ est, Multas gratias habete filij, quia iussionem meam & utilitatem vestram iuxta possibilitatem exequi fuistis intenti: nunc ergo ad perfectum attingere studete, & dabo vobis Episcopata & Monasteria permagnifica. Deinde ad sinistros cum magna animaduersione vultum contorquens, & flammato intus conscientias eorum concutiens, ironicè hæc terribiliter nando potius quàm loquendo iaculatus est in illos, Vos nobiles, vos primorum filij, vos delicati & formosuli, in natalibus vestros & possessiones confisi mandatum meum & glorificationem vestram postponentes literarum studiis, luxuria ludo, & inertia, vel inanibus exercitiis indulistis. Et hæc præmissis solitum sibi iuramentum, Augustum caput & iuuictam dexteram ad cælum conuertens, fulminauit: Per Regem Cælorum; non ego magnipêdo nobilitatem & pulchritudinem vestrã, licet alij vos admirantur. Et hoc procul dubio scitote, quod nisi cito priorem negligentiam vigilanti studio recuperaueritis, apud Karolum nihil vnquam boni acquiretis.

4. De pauperibus ergo supradictis quendam optimi dictatorem & scriptorem in Capellam suam assumptis, qui nomine Reges Francorum propter cappam sancti Martini quam secum ob sui tuitionem & hostium oppressionem giger ad bella portabant, Sancta sua appellare solebant. Quis puer cum quidam Episcopus prouidentissimo Regi Karolo detulisset

defunctus nunciaretur, & ille interrogaret, vtrū de rebus vel laborib; suis ante se præmitteret aliqua; Legatusq; responderet, Domine non amplius quàm duas libras de argento: suspirans ergo puer ille & vaporē mentis intra pectus cōtinere nō valens, audiente Rege, in hanc vocē inuitus erupit, Paruum viaticū ad iter lōginquum & diuturnū. Cumq; moderatissimus hominū Karolus parum deliberasset, dixit ad eum, Putasne, quia si Episcopatū illū tu acceperis, plura ad longū illud iter dirigere curabis. Ille cūm hęc pendētia verba, quasi prēmaturas vuas in os hiantis decidētes, deuorans, cecidit ad pedes eius & dixit, Dñe hoc in Dei nutu & potestate vestra sitū est. Et dixit Rex, Sta post cortinā, quæ pēdet ad dorsum meū, & ausculca quantos adiutores honoris istī habeas. Audientes itaq; Palatini recessum Episcopi, semper casib; aut certē * morib; aliorū insidiātes, per familiares Imperatori psonas vnusquisq; morarū impatiens, & alter alteri inuidentes, sibi met acquirere satagebant. Sed ille in cōsiliij sui imobilitate persistēs denegauit omnib; dicēs, se iuuenulo illi nolle mentiri. Tandē Hildigarda Regina misit proceres Regni primū, postea vero p seipsā accessit ad Regē, vt impetraret Episcopū illud clerico suo. cūq; ille petitionē eius iucūdisimē susciperet, dicēs, se nihil ei velle aut posse denegare, nisi q; clericulū illum fallere dedignaretur, vt est omnium consuetudo fæminarū, vt consilium suū & votum, virorū decretis præponderare velint, dissimulata iracundia mente cōcepta, & grossa voce in exilē conuersa, gestibusq; languidulis incōuulsos Imperatoris animos emollire temptata, dixit ad eum, Dñe mi Rex, quid puero illi Episcopatū illum ad perdēdum? sed obsecro domine dulcissime, gloria mea & refugium meum, vt detis illum fideli famulo vestro, clerico meo illi. Tunc adoleseēs ille, quem post cortinam, iuxta quam confederat Rex, stare præcepit, vt audiret quomodo singuli supplicarent cum ipsa cortina, Domine Rex

Zz 2 tene

Geny
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

fort. moribus.

tene fortitudinem tuam, ne potestatem à Deo tibi collatam de manibus tuis quisquam extorqueat. Tunc vocatum eum in palam fortissimus veritatis amator, & dixit ei, Habeas Episcopatum illum, & provide diligenter, vt maiores expensas & viaticum ad longum illud & irreuocabile ante me præmittas & te.

5.

Erat quidam clericus in comitatu Regis vilis & abiectus, & scientia literarum non satis instructus, quem iustissimus Karolus paupertati eius compassus, licet omnes eum odio haberent & expellere niterentur, nunquam tamen persuaderi poterat, vt ipse illum abiiceret, vel à conspectu suo remoueret. Accidit autem, vt in Vigilia sancti Martini quidam Episcopus Imperatori nunciaretur defunctus, qui vocauit ad se vnum de Clericis suis nobilitate & doctrina non mediocriter præditum, & dedit illi Episcopatum ipsum, qui lætitia resolutus conuocauit ad mansionem suam multos de Palatinis, plurimos etiam de Parochiis venientes ad se cum grandi fastu suscepit, & cunctis per magnificentum fecit parati conuiuium. Dapibus igitur præparatus, mero ingurgitatus vinoque sepultus nocte illa sanctissima ad nocturnas vigilias venire neglexit. Fuit autem consuetudo, vt Magister scholæ designaret pridie singulis quod Responsorium cantare deberent in nocte. Huic autem qui Episcopatum iam quasi in manu retinebat, Responsorium: Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, erit iniunctum. Cumque ergo defuisset ille, & post lectionem diuturnum silentium transiret, & alterutrum se ad subleuandum Responsorium cohortarentur, & alius atque alius suum Responsorium se cantare debere diceret; Tandem aliquando, dixit Imperator, cantet aliquis. Tum abiectus ille numine diuino confortatus & tali autoritate corroboratus, Responsorium inposuit. Mox clementissimus

Rex, non putans, quod totum canere nosset, iussit cum adiuuare; cumque alij cantarent, & miserabilis à nullo versum perdiscere potuisset, cantato Responsorio cœpit orationem Dominicam modulâtissimè psallere: omnibus vero illum impedire volentibus, probare volens sapientissimus Karolus, ad quem finem ille perueniret, prohibuit ne quis ei molestus esset. Quo versum in hæc verba concludente, Adueniat regnum tuum; cæteri vellent nolent respondere coacti sunt, Fiat voluntas tua. Finitis autem laudibus matutinis, cum Rex ad palatium vel caminatam dormitorium calefaciendi & ornandi se gratia pro tantæ festiuitatis honore rediret, præcepit ad se vocari veterem illum famulum, sed nouum cantorem, & ait illi, Quis te iussit Responsorium illud canere? pauefactus ille respondit, Domine vos præcepistis, Cantet aliquis. Et dixit Rex, (quod nomen Imperij veteribus in vsu fuit) BENE, atque addidit, Quis demonstrauit tibi versum illum? Tunc ille verba, quibus eo tempore superiores ab inferioribus honorari, demulceri, vel adulari solebant, instinctu Dei, vt creditur, animatus, hoc modo librauit: Læte vir, Domine, Lætifice Rex, cum à nullo versum alium inquirere potuisset, cogitauit in mente mea, si aliquem incongruum arripuisset, offensam vestræ damnationis incurrerem; idcirco eum cantare disposui, cuius finis iuxta consuetudinem penultimi Responsorij conueniret. Tunc moderatissimus Imperator sensim arridens illi, pronunciauit coram Principibus suis: Superbus ille, qui nec Deum nec præcipuum illius amicum timuit vel honorauit, vt se vel ad vnam noctem à luxuria refrænaret, quatenus Responsorium, quod, sicut audio, cantare debuit, saltem incipere occurrisset, diuino & meo iudicio careat Episcopatu; & tu illum Deo donante & me concedente iuxta Canonicam & Apostolicam auctoritatem regere curato.

Zz 3

Defun-

Caroli
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50

6. Defuncto quoque alio Pontifice, quendam iuuenem in locum eius substituit Imperator, qui cum lætus ad abeundum exiret, & ministri eius, iuxta grauitatem Episcopalem caballum ei ad gradus ascensionum adducerent; indignatus ille, quod quasi pro infirmo eum habere voluissent, & plana terra ita super eum ascendit, vt vix se retinere in eo quin in vltiorem partem decideret. Quod per cancellarium palatij Rex prospiciens, cito illū ad se vocari præcepit, & eum allocutus est: Bone vir celer es, & agilis, pernix, & pugnax, vtq; ipse tu nosti, multis bellorum turbinibus vnde tranquillitas imperij turbatur: Idcirco opus habeo tali celeritate in comitatu meo. Esto igitur interim socius laborum nostrorum, dum tam celeriter ascendere potes caballum tuum.

7. Quod de ordinatione Lectionum oblitus sum dicere, cum de Responsoriorum dispositione narrarem, hic præcipue liceat absoluere. Nullus in Basilica doctissimi Karoli Lectiones cuiquā recitandas iniunxit, nullus ad terminum vel ceterum imposuit, vel saltem vnguibus quantulumcunq; signum præfixit: sed cuncti omnia quæ legenda erant, ita sibi nota habere curarunt, vt quando inopinato legere iuberentur, inuenirentur. Digito autem vel baculo protento, vel ex latere suo ad procul sedentes aliquo directo, demonstrauit, quem legere voluisset. Finem vltimæ lectionis sono gutturis designauit, ad quem vniuersi ita intentè suspensī sunt, vt siue finita sententia, seu in media distinctione siue sub distinctione significaret, nullus sequens aut inferius incipere præsumeret, quantumcunque incongrua finis aut initium viderentur. Et hoc modo factum est, vt etiam si non intelligerent omnes, in eius palatio lectiones optimi fuissent. Nullus alienus, nullus etiam notus, nisi legere sciens & canere, chorum eius ausus est intrare.

Cum autem itinerando venisset Karolus ad quandam grandem Basilicam, & quidam clericus de circumcellionibus, ignarus disciplinæ Karoli, in chorum vltro intraret, & nihil omnino de talibus vnquam didicisset, in medio canticum mutus, & amens constitit, ad quem Paraphonista, leuato peniculo, ictum ei, nisi caneret, minabatur. Tum nesciens ille quid ageret, quouē se vertere posset, foras exire nō ausus, ceruicē in modum circuli contorquens, & dissolutis malis hians, cantandi qualitatem iuxta possibilitatem imitari conabatur. Cæteris ergo risum continere nō valentibus, fortissimus Imperator, qui ne ad magnas quidem res à statu mentis suæ moueretur, quasi gestum coactionis illius non aduerteret, ordinatissimè finē præstolabatur Misera. Postea verò vocato ad se misero illo, miseratusque labores & angustias illius, hoc modo consolatus est eū: Multas gratias habeas bone clerice pro cantu & laboribus tuis. Et ad subleuandam eius paupertatem iussit ei dari vnam libram argenti. Nec verò obliuisci vel negligere videar, hoc verè de industria vel meritis eius agnoui, quod de discipulis eius nullus remansit, qui non vel Abbas sanctissimus vel Antistes sanctissimus extiterit: apud quem & Dominus meus GALLVS primo in Gallia, post vero in Italia liberalibus est disciplinis imbutus. Sed ne à scientibus rerum illarū arguar mendacij, quod nullum exceperim; fuerunt in eius schola duo molinartorum filij, de familia sancti Columbani quos quòd non cōgruit ad Episcopiorum vel Cœnobiorum regimen subleuari, tamen per merita, vt creditur, Magistri sui, Præposituram Babienſis Monasterij vnus post vnum strenuissimè gubernauerunt.

Gloriosissimo itaq; Karolo per totum Regnum suum studia literatarum florere conspiciens, sed ad maturitatem Patrum præcedentium non peruenire condolens, & plusquam

Caroli
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

quam mortale laborans, in hanc tædiatus vocem erupit:
O utinam haberem duodecim clericos ita doctos omnique
sapientia sic perfectè instructos, vt fuerunt Hieronymus &
Augustinus. Ad quod doctissimus Albinus ex ipsorum
comparatione merito se indoctissimum iudicans, in qua
tum nullus mortalium in conspectu, terribilissimi Karoli
audere præsumeret, maxima indignatione concepta, se
parumper ostensa respondit: Creator cæli & terræ simile
illis plures non habuit, & tu vis habere duodecim?

10.

Referendum hoc loco videtur, quod tamen à nostri
poris hominibus difficile credatur; cum & ego ipse qui scribo
propter nimiam dissimilitudinem nostræ & Romanarum
cantilenæ non satis adhuc credam; nisi quia Patrum
veritati plus credendum est, quàm modernæ ignauæ
tati. Igitur indefessus diuinæ seruitutis amator Karolus
voti sui compotem, quātum fieri potuit, in literarum scien-
tia effectum se gratulatus, sed adhuc omnes prouincias
regiones vel ciuitates in laudibus diuinis, hoc est in can-
tilenæ modulationibus ab inuicem dissonare perdolens,
beatæ memoriæ Stephano Papa, qui deposito & decalante
ignauissimo Francorum Rege Hilderico, se ad regni go-
bernacula antiquorum Patrum more perunxit aliquos
nimum Diuinorum peritissimos clericos impetrare cur-
uit: qui bonæ illius voluntati & studiis diuinitus inspirati
assensum præbens, secundum numerum XII. Apostolorum
rum de Sede Apostolica XII. clericos doctissimos cantilenæ
ad eum direxit in Frāciam (Franciam verò cum inter
nominauero omnes Cisalpinas prouincias significo) quod
sicut scriptum est, in die illa apprehendent decem viri
omnibus linguis gentium simbtiam viri Iudæi.

Zachar. 8.

11.

In illo tempore, propter excellentiam gloriosissimi Karoli,
& Galli & Aquitani, Hedui & Hispani, Alamanni

Baiotarj non parum se insignitos gloriabantur. Cùm ergo supradicti clerici Roma digrederentur, vt supra semper omnes Græci & Romani inuidia Francorum gloriæ carpebantur: consiliati sunt inter se, quomodo ita cantum variare potuissent, vt nunquam vnitas & consonantia eius in regno & prouincia non sua latarentur. Venientes autem ad Karolum honorificè suscepti, & ad præminentissima loca dispersi, & singuli in locis singulis diuersissimè & quàm corruptissimè poterant excogitare, & ipsi canere, & sic alios docere laborabant. Cùm verò ingeniosissimus Karolus quodã anno festiuitates Natiuitatis & Apparitionis Domini apud Treuerensè vel Metensè oppidum celebrasset, & vigilantissimè, imò acutissimè vim Carminum deprehendisset, vel potiùs penetrasset, sequenti verò anno easdem solennitates Parisiis vel Turonis ageret, & nihil illius soni audisset, què prior anno in supradictis locis expertus fuerat; sed & illos, quos ad alia loca direxerat, cùm & ipse procedente ab inuicem discordare cõperisset, sanctæ recordationis * Leonis Papæ successoris Stephani rem detulit, qui vocatos Romam vel exilio vel perpetuis damnauit ergastulis. Et dixit illustri Karolo: Si alios tibi præstitero, simili vt anteriores in uidentia cæcati non prætermittent illudere tibi: sed hoc modo studiis tuis satisfacere curabo. Da mihi de latere tuo duos ingeniosissimos clericos, vt non aduertant, qui mecum sunt, quod ad te pertineant; & perfectam scientiam, Deo uolente, in hac re, quam postulas, assequentur. Factum què est ita. Et ecce post modicum tempus optimè instructos remisit ad Karolum, qui vnum secum retinuit, alterum verò petente filio suo, TROGONI Metensi Episcopo ad ipsam direxit Ecclesiam: cuius industria non solum in eodem loco pollere, sed & per totam Franciam in tantum cœpit propagari, vt nunc vsq; apudeos, qui in his regionibus Latino sermone

A a a

vt un-

* an leg. Leonis
Papæ successoris
Stephani?
At Stephano
IV. Adriano Leo
successit.
an leg. Leonis
Papæ successoris
Stephani?
At Stephanus
V. Leonis suc-
cessit iam mor-
tuo Karolo M.
& tantum se-
disse dicitur
mensis septē.
Scio qd V Val-
frid. Strabo
de Stephano. 3.
Cantilena, in-
quit, perfectio-
rem scientiam

Caroli
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

quã penè iam
tota Gallia di-
dicit, Stepha-
nus Papa, cum
ad Pipinũ pa-
trem Caroli
Magni (in pri-
mo in Franci-
am) pro iusti-
tia S. Petri à
Longobardis
expetenda ve-
nisset, per suos
clericos peten-
se eodem Pipi-
no, inuexit, in
deq; vñs eius
longè latèq;
conualuit.

vtuntur, Ecclesiastica cantilena dicatur Metensis. Ap-
nos autem, qui Theutonica siue Teutisca lingua loquuntur,
aut vernaculè Met, aut Mette, vel secundũ Græcam desig-
nationem vsitato vocabulo Metisca nominetur.

12. Religiosissimus & temperatissimus Karolus hanc con-
suetudinẽ habebat, vt in Quadragesimã diebus octaua ho-
ra diei Missarum celebritate pariter cum Vespertinis le-
dibus peracta cibum sumeret, nec tamen idcirco ieiunium
violaret; cum secundum Domini præceptum ab horam
horam comederent: Quod Episcopus quidam contra
terdictum sapientis viri multũ iustus, & nimium stultus,
prouidè reprehendit: Sapientissimus autẽ Karolus indigna-
tione simulata admonitionẽ eius humiliter suscepit dicens
Bene admonuisti, læte vir Episcope; ego autem tibi præce-
pio, vt nihil degustes, antequã externi officiales, qui sunt
Curte mea, reficiantur. Comedente autẽ Karolo ministri
bant Duces & Tyranni vel Reges diuersarũ Gentium: post
cuius conuiuũ, cum illi comederent, seruebant eis Comites
& Præfecti, vel diuersarum dignitatum Proceres: post
quoque manducandi finem facientibus, militares viri
scholares alæ reficiebantur: Post hos omnimodorũ officia-
rũ Magistri: deinde ministri; ita vt vltimi ad noctis mediam
nõ manducarent. Cumq; iam propè finita esset Quadage-
sima, & præfatus Episcopus in tali castigatione permanisset,
dixit ad illũ clementissimus Karolus, Vt puto, probasti Ep-
scope, quòd non intemperantiã, sed prouidentia gratia
te vespertinam horam in Quadragesima conuiuor.

13.

Ab alio quoq; Episcopo, cum benedictionem peteret
& ille signato pane primum sibi perciperet, deinde bonis-
simo Karolo porrigere voluisset: dixit ei: Habeas tibi
tum panem illum; & sic eo confuso, benedictionem illi
accipere noluit.

Prouidentissimus Karolus nulli Comitum, nisi his, qui in confinio vel termino barbarorum constituti erant, plus quam vnum Comitatum aliquando concessit, nulli Episcoporum Abbatiam vel Ecclesias ad ius Regium pertinentes, nisi excellentissimis causis vnquam permisit. Cumq; a consiliariis siue familiaribus suis interrogaretur, cur ita faceret, respondit: Cum illo fisco vel Curte, illa Abbatiola vel Ecclesia tam bonum, vel meliorem vasallum, quam ille Comes est vel Episcopus, fidelem mihi facio. Ex certis autem causis quibusdam plurima tribuit vtpote V D A L R I C O fratri magna H I L D I G A R D A E genitricis Regum & Imperatorum. de quo cum post obitum ipsius Hildigarde pro quoda commisso, a Karolo viduaretur honoribus, quidam scurra in auribus misericordissimi Karoli proclamauit: Nunc habet V d a l r i c u s honores perditos in oriente & occidente, defuncta sua sorore. Ad qua verba illa acrimatus ille pristinos honores statim fecit illi restitui. Ad sancta etiam loca dictante iustitia liberalissimas manus patenter aperuit, vt ex consequentibus apparebit.

14.

Erat quoddam Episcopium itineranti Karolo nimis obuium, vel magis inuitabile, Episcopus vero loci illius cupiens illi satisfacere, cuncta qua habere potuit, in eius obsequium proffigauit.

15.

Cum autem quodam tempore insperato veniret Imperator, tum vero Episcopus ille conturbatus, more hirundinis huc illucq; discurrens, & non solum Basilicas vel domos, sed & Curtes ipsasque plateas verri faciens & purgari, valde lassus & indignatus obuiam illi processit. Quod cum pmissim^o aduerteret Karolus, oculos in diuersa iaciens & singula qua; perlustrans dixit ad Antistite: Sæper hospes optime bene ad nostrum introitum oia facis emundari. Ille quasi diuinitus allocutus * conquiescens, & inuindictam dexteram

16.

A a a 2 com.

* al. conquiescens & inuindictam dexteram

Caro
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

complexus deosculans, indignatione, quantum potuit occultata, respondit: Iustum est domine, ut quocunq; ueneritis, omnia expurgentur usq; ad fundum. Tunc sapientissimus Regum, de aliis alia intelligens, dixit ad eum: Si uacuare noui, & replere didici. Et adiecit, Habeas fiscum illum Episcopatu tuo proximum, & omnes successores usq; in seculum.

17.

In eadem profectioe inopinatò venit ad quendam piscopum in loco ineuitabili constitutù: cùm q; ipso die canes quadrupedum aut uolatilium comedere noluisset, quæ sexta erat feria; Pontifex ille iuxta facultatè loci illius, repente pisces inuenire nequisset, optimum illi caseum, & ex pinguedine canù iussit apponi. Moderatissimus autem Karolus ubiq; & in omnibus institutus, uerecundiè præsumens, nihil aliud requisit, sed assumpto cultello, abominabili, ut sibi uidebatur, erugine proiecta, albore casei uelut batur. Episcopus autem, qui more famulorum properabat, propius accedens dixit: Cur ita facis Imperator? nam quod proiicis, illud optimù est. Tunc ille, qui fallere nesciret, & à nullo se posse falli putasset, iuxta suadelà Episcopi ruginis illius partè in os proiecit, & sensim masticans in modum butyri deglutiuit; & Episcopi consiliu probans dixit: Verum bone hospes dixisti: Addiditq; Omnibus annis duas karratas talibus caseis plenas ad Aquas grani mihi dirigere ne prætermittas. Ad cuius impossibilitatè rei cõsternatus Episcopus, quasi in periculo status & ministerij sui cõstitutus ei suggestit, Dñe, caseos acquirere possum, sed nescio, qui tuiusmodi sunt, qui uerò aliter; & timeo, ne reprehensibilis inueniar apud uos. Tum Karolus, què insucta atq; incognita nequaquã fugere uel latere potuissent, dixit Episcopo in talibus enutrito, & adhuc earundè rerù nescio, Incide oēs per mediù, & quos tales perspexeris, acuminato ligno cõiunges.

& in cubam missos dirige mihi; Alios autem tibi ac clero aut familiae tuae referua. Quod cum per duos annos factum fuisset, & Rex talia munera dissimulanter accipi iuberet, tertio iam anno Episcopus & per seipsum tanto labore & tam longè adducta representare curauit: tunc æquissimus Karolus curis & laboribus eius compassus, dedit ad eundem Episcopatum optimam curtem, vnde frumentum & vinum ad suas & suorum necessitates ipse & successores eius habere potuissent.

Quia retulimus quomodo sapientissimus Karolus humiles exaltauerit, referamus etiam qualiter superbos humiliauerit. Fuit quidam Episcopus vanæ gloriæ & inanium rerum valde cupidus: quod sagacissimus deprehendens Karolus præcepit cuidam Iudæo mercatori, qui terram re promissionis sæpius adire, & inde ad cismarinas prouincias multa preciosa & incognita solitus erat afferre, vt eundem Episcopum quolibet modo deciperet aut illuderet. Quod comprehendens, vnum murem domesticū diuersis aromatibus condiuit, & præfato Episcopo venalem apportauit, dicens, se de Iudæa illud preciosissimum & antea non visum animal attulisse. Ille ad rem tantam gaudio repletus, obtulit ei tres libras de argento, vt carissimum illud munus deberet accipere. Tum dixit Iudæus: Quàm decorum precium pro tam caro munere: prius hoc in profundum maris proiicio, quàm quilibet hominū tam vili & turpissimo precio illud acquirat. Ille qui multa haberet, & pauperibus nihil vnquam tribueret, promisit ei decem libras, vt incomparabilem illam rem posset accipere. Tunc astutus homo ille indignatione simulata profatus est: Non velit Deus Abraham, vt ita perdam laborem & subuectionem meam. Tunc avarus ille clericus tam carum munus inhians proposuit ei viginti libras, Iudæus ergo turbidus murem preciosissimo inuoluens serico cœ-

Caroli
30
31
32
33
34

pit abire: Episcopus quasi deceptus, sed verè decipiendo reuocauit eum, & dedit ei plenum modium de argento, & preciosissimo illo mure potiri potuisset. Tandem igitur mercator ille precibus multis ambitus vix ægrè concessit, & acceptum argentū Imperatori pertulit: & omnia supradicta memorauit. Post dies autem non multos conuocauit Rex omnes Episcopos & Proceres eiusdem prouinciae colloquium suum; & post multa necessaria pertractata, cepit afferri totum illud argentum, & in medio poni palatii. Tunc sic pronuncians ait, Vos Patres & prouisores nostri Episcopi, pauperib; imo Christo in ipsis ministrare, non in nobis rebus inhiare debuistis. Nunc autem in contrarium cuncta vertentes cenodoxiae vel auariciae super omnia mortales intenditis. Et adiecit, Vnus ex vobis tantum argentum pro vno mure domestico pigmentis contempserat, cuiusdam dedit Iudeo. Ille autem, qui tanto flagitio deceptus erat, ad pedes eius corruens veniam pro commisso precib; petebatur: quem ipse digna inuectione coercitum, concessit permittit abire.

19.

Idem quoq; Episcopus, cum bellicosissimus Karolus bello contra Hunnos esset occupatus, ad custodiam gloriosissimæ Hildigardæ relictus est. Qui cum familiaritate illius animari cœpisset, in tantam progressus est proteruitiam, vt virgam auream incomparabilis Karoli quam ad statum suum fieri iussit, diebus feriatis vice baculi ferendæ pro Episcopali improbus ambitet. Quæ illum celèriter deludens dixit; non audere se eam cui libet hominum dare, sed tamen fidam se legationem eius causa appropinquare Regem fore. Veniente autem illo suggestit illa iocundissime, quæ amens postulauit Episcopus. Cuius petitioni iocundissimæ Rex assensus, promisit se etiam plus facturum quàm ille peteret. Cum autem cuncta penè Europa

Triumphatorem tantæ gentis Karolum conuenisset, pronunciauit hæc in auribus maiorum & minorum: Episcopi contentores huius mundi esse debuerunt, & alios exemplo suo ad appetenda cælestia prouocare. Nunc vero præ cæteris mortalibus tanta ambitione corrupti sunt, ut quidam ex eis, non contentus Episcopatu, quem in prima Germaniæ sede retinet, sceptrum nostrum, quod pro significatione regiminis nostri aureum ferre solemus, pro pastoralis baculo nobis ignorantibus sibi vendicare voluisset. Reus reatum suum recognoscens indulgentia percepta recessit.

Nimum pertimesco, ô Domine Imperator Karole, ne dum iussionem vestram implere cupio, omnium professionum, & maximè summorum Sacerdotum offensionem incurram: Sed tamen de omnibus non grandis mihi cura est, si tantum vestra defensione non destituar.

Præcepit religiosissimus Karolus Imperator, ut omnes Episcopi per latissimum regnum suum, aut ante præfinitum diem, quem iste constituerat, in Ecclesiastica sedis Basilica prædicarent, aut quicumque non faceret, Episcopatus honore careret. Sed quid dico honorem? cum Apostolus protestetur: Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Sed verè vobis occultè fateor; quia magnus honor: in eo opus verò bonum nec minimum requiritur. Supradictus igitur Primas ad tale præceptum conterritus, cum nihil aliud sciret, nisi delictis affluere & superbire; timens autem, ne si Episcopio careret, luxuria sua pariter viduaretur, vocauit duos de primoribus Palatinis ad diem festum; & post Euangelij lectionem ascendit ad gradus, quasi ad alloquendum populum. Cumque ad tam inopinatam reum
omnes

20.

1. Tim. 3.

Caroli
30
31
32
33
34

omnes admirati concurrerent, excepto vno paupere
 valde rufo, gallicula sua (quia pileum non habuit, & de colo-
 re suo nimium erubuit) caput induto, dixit nominatus
 reuera Episcopus ad ostiarium vel scarionem suum (cuius
 dignitatis aut ministerij viri apud antiquos Romanorum
 litorum nomine censebantur) Voca ad me illum pileum
 hominem, qui stat iuxta ostiū Ecclesiæ: festinans ille ma-
 datum domini complere, apprehendens miserum com-
 eum trahere ad Episcopum: qui timens ne graui multat-
 tur vindicta, quòd tecto capite in domo Dei stare præsum-
 pserit, totis viribus cœpit reniti, ne quasi ad tribunal Iu-
 sissimi Iudicis duceretur. Tunc Episcopus de eminentiori
 prospiciens, & nunc vasallum suum, nunc illum misellū con-
 crepans, excelsa voce clamando prædieauit, Attrahe illum
 caue ne dimitas; velis nolis, huc debes venire. Cūmetiam
 aut vi aut metu deuictus appropinquaret, dixit Episcopus
 Accede propi^o, appropinqua etiam. Atq; deinde apprehen-
 sum capitistegimen extraxit, & ad plebē proclamauit, Ecce
 videtis, ô popule, rufus est iste ignauus. Et reuersus ad altare
 solennia consecrauit, vel se consecrassē simulauit. Talibus
 ergo Missis ad finem perductis, ingrediuntur in aulam
 tapetibus & omnigenis ornatam pallijs; Vbi opipare
 conuiuium auro vel argento siue gemmeis vasis immensum
 fastidio vel nausea laborantes in sui desiderium posset
 cere. Sedebat autem ipse mollissimis plumis, preciosissimis
 serico vestitis exstructus, imperatoria purpura indutus, & in
 nihil illi nisi sceptrum illud, & nomen regum decisset: ad
 simorum militum cohortibus septus; in quorum compari-
 tione illi Palatini, hoc est, inuictissimi Karoli Proceres, &
 simi sibimet ipsis viderentur. Qui cū post admirabile illud
 & Regibus inusitatum conuiuium licentiam abeundi pete-
 rent, ille vt eis magnificentiam suam & gloriam manifeste
 ostendat

ostenderet, iussit procedere peritissimos cātandi Magistros cum omnibus musicis organis: de quorum vocibus & sonitu fortissima corda mollescerent, & liquidissima Rheni fluuenta durescerent. Potuum verò diuersissima genera varis pigmentis aut medicaminibus temperata, herbis & floribus, gemmarum vel auri fulgorem in se trahentibus, suumque ruborem illis infundentibus coronata, restagnantibus iam stomachis tepebant in manibus. Interea verò piftores, lanij, coci & fartores plenis ventribus omnimoda gula irritamenta exquisitis artibus præparabant, qualis nunquam cœna Magno composita est Karolo. Mane autem factò cùm aliquantis per ad sobrietatem rediret Episcopus, & luxum, quem pridie coram satellitibus imperatoris expenderat, perhorrescere cœpisset, iussit eos adduci ad se, & regijs muneribus honoratos adiuravit, vt de se bona & honesta apud terribilem Karolum narrare dignarentur. Et quod publicè in Ecclesia ipsis audientibus prædicaret. Quos cùm reuersos Imperator interrogaret, cur eos Episcopus ille vocaret, procidentes ad pedes eius dixerunt, Domine, vt nos in vestro nomine supra mediocritatem nostram honoraret. Et adiecerunt, Fidelissimus est vobis, & omnibus vestris optimus Episcopus ille, summoque sacerdotio dignissimus est; nam si nostræ vilitati credere dignemini, fatemur sublimitati vestræ, quia declamatoriè audiuitur illum prædicare. Cùmque Imperator eius imperitiæ certius de modo prædicationis inquireret, & illi eum fallere non auderent, omnia per ordinem retexuerunt. Tunc intelligens causam timoris sui aliquid illum loqui conatum, quàm præceptum suum prætermittere ausum, licet indignum, retinere permisit Episcopatum.

Post tempus verò non longum, cùm quidam iuuenis
 Bbb cogna-

21.

cognatus Regis optimè in quadam festiuitate caneret, Albulia, dixit Imperator ad eundem Episcopum: Benè modo cantauit ille clericus noster. Qui iuxta stultitiam suam ioculariter illa verba suscipiens, & illum Imperatoris cognatum nesciens, respondit: Sic sic omnes perriparij possunt bubus agriculantibus vetrenere. Ad quod improbissimū responsum fulmineas in eum acies Imperator intorquens, attotum terræ prostrauit.

22.

Fuit alius Episcopus paruissimæ ciuitatulae, qui se dum adhuc in carne uiueret, non Apostolorum & Martyrum more intercessorem ad Deum habere, sed ipse diuinis cultibus uoluit honorari; sed talem superbiam hoc modo stultum occultare, ut sanctus Dei diceretur, ne omnibus abominabilis cum idolis gentium reputaretur. Hic habuit unum uersallum non ignobilem ciuium suorum ualde strenuum & industrium; cui tamē ille, ne dicam aliquod beneficiū, sed ne uolum quidē aliquando blandum sermonē impendit. Quis nesciens quid agere posset, ut inimicos eius animos placaret, excogitauit, ut si aliquid signū in nomine eius se fecisse comprobaret ad gratiam ipsius peruenire ualere. Cū ergo de domo sua ad Episcopum uenire disponderet, assumpsit duas caniculas in manu sua, quas Gallica lingua * uel tres nuncupant, quæ agilitate sua vulpes & cæteras minores bestiolas facillimè capiunt; quæ acaras etiā, & alia uolatilia ascensu celeriore capiunt; & dum in uia uulpem muribus insidiantē uideret, ex improuiso canes illi tacitus immisit; quæ uolatu rapidissimo ruentes post illam intra iactum sagittæ comprehenderunt: Ipse uero quoque cursu præpeti consecutus, uiam ad sanam dentibus canum uel unguibus excussit; canes autem ubi potuit abscondens, tripudians cum illo munere ad domum suam introiuit, & suppliciter inquit: Ecce domum tuam quale munus ego pauperculus acquirere potui. Tunc Episcopus

* ueloces.

scopus parum aridens interrogauit, quomodo illam tam sanam comprehenderet. At ille propius accedens, & pro salute ipsius domini sui iurans, quod veritatem ab eo non celaret, intulit, Domine per campum istum euallicans, & vulpem illam non longè aspiciens laxis habenis post illam tendere cœpi. Porro cum ipsa tam perniciousè aufugeret, vt vix eâ iam videre potuissem, eleuata manu adiuravi eam dicens, In nomine domini mei RECHONIS sta, & non moueatis vltra. Et ecce quasi cathenis obligata stetit in loco fixa, donec eam quasi ouem derelictam tollerem. Tunc ille inani gestione perflatus dixit coram omnibus, Nunc apparet sanctitas mœa; nunc scio quis sim, nunc agnosco quid futurus sim. Ex illo die exosum illum hominem super omnes familiares suos miro coluit amore.

Hoc, quia se obtulit occasio, extrinsecus inserto, non ab re videtur, etiam cœtera, quæ ipsdem temporibus memoria gesta sunt, styli officio religare. Erat quidam Episcopus in Francia noua miræ sanctitatis & abstinentiæ, incomparabilis etiam liberalitatis & misericordiæ, cuius bonitate inuidus omnis iustitiæ hostis antiquus nimium exasperatus, tale illi desiderium edendæ carnis in diebus Quadragesimæ immisit, vt se absq; recraftinatione moriturum putaret, nisi eiusmodi recrearetur edulio. Consilio tandem multorum sanctorum & venerabilium sacerdotum roboratus, vt carnes pro recuperatione sanitatis acciperet, & postea per totum annum more solito se maceraret; ne ipsis inobediens & vitæ suæ proditor inueniretur, eorum cedens authoritati, & vltima necessitate constrictus parum quid de quadrupedante carne misit in buccâ, quod cum masticare cepit, & gustû illius sensu palati tenuissimè percepisset, tanto rædio, fastidio, vel odio, non solùm carnî seu cæterarum

escarum, sed & lucis ipsius & vitæ præsentis, cum salutis sua
 desperatione correptus est, vt ultra nec manducare vellet
 aut bibere, aut spem suam in Salvatore perditorum ponere
 consideraret. Cum autem hæc prima hebdomada Quadri-
 gesimæ gererentur, suggerebant ei præfati Patres, vt quæ
 diabolica se illusionem deceptum cognosceret, acrioribus ieiu-
 niis & contritione cordis, eleemosynarum largitate momen-
 taneum illud peccatum super * ducem extenuare vel abluere
 niteretur. Qui vt erat optimè instructus, eorum consilio
 parens, vt & diaboli malitiam confunderet, & apud inno-
 centiæ restitutorem commissi veniam impetraret, biduanis
 vel triduanis se ieiunijs affligens, somni quietem fugiens,
 pauperibus & peregrinis per seipsum quotidie ministrans,
 eorumq; pedes abluens vestesq; & pecunias iuxta facultate-
 tem illis offerens & ultra impendere volens die sancto Sab-
 bati Paschalis plurima dolia de tota ciuitate postulauit, & co-
 lidas balneas à mane vsq; ad vesperam cunctis indigentibus
 exhibere curauit, & colla singulorum ipse manu sua ratis
 & * purulentias scabiesque per hirsutorum corporum ves-
 pres vnguibus extraxit, & vnguentis delibutos candidis ves-
 tibus quasi modo regeneratos induit. Cùm autem sol ap-
 propinquaret occasui, & nullus iam remaneret qui talibus
 indigeret obsequijs, intrauit ipse in balnea, & exiens mu-
 data conscientia mundissimis oppertus est lineis, vt iudicio
 sanctorum Episcoporum solennia populo celebraret. Cùm
 iam ad Ecclesiam procederet, callidus aduersarius propo-
 situm illius violare cupiens, vt contra votum suum aliquem
 pauperem non lotum Episcopus dimitteret, assumpta spe-
 lutidissimiq; leprosi, sanie fluidi, tabo rigentibus am-
 gressu tremete nutabundi, nimia raucedine miserandi, ante
 limen Ecclesiæ se illi obuiam tulit. Tunc sanctus Anthonis
 instinctu diuino regressus, vt cognosceret, quali nuper

* F. cruce

* al prurulen-
sias

mico succumberet, extractis albis, aquam sine mora cale-
feri & ipsum misellum in ipsam fecit imponi, assumptaq;
nouacula turpissimum collum cepit radere. Cumq; ab vna
aure, vsq; ad medias deradisset arterias, cepit ab alia, vt
adeundem locum rasuram perduceret, illuc autem perueni-
ens, setas longiores quam absciderat, mirum dictu, renatas
inuenit: & cum hoc saepe fieret, & ille radere non cessaret,
ecce inter manus Episcopi, horresco referens, oculus mirae
magnitudinis in arteriarum medio cepit apparere. Tunc
ille pauefactus à tali monstro resiliuit, & se Christi nomine
cum ingenti clamore consignauit: ante cuius inuocatio-
nem fraudulentus hostis vltra fallaciam suam abscondere
non valens, ceu fumus euauit, & abscedens dixit, Iste oculus
vigilanter intendit, quando carnem in Quadragesima
comedisti.

In eadem quoq; regione fuit alius Pontifex incompa-
rabilis sanctitatis, qui incauta securitate iam quasi feminei
sexus ignarus sanctimoniales iuenculas non minus quam
grandæuos sacerdotes discendi gratia secum conuersari
permisit. Cum autem in ipsa festiuitate Paschali post Offici-
um diuinum, quod supra mediam noctem pertraxit, Alafa-
cienfi illo sigoltario se licentius indulgisset, & simul cum
illo fortiori salerno cuiusdam venustissimæ feminae vul-
tus & meretricios gestus, heu nimis eneruiter in se pertra-
xisset, recedentibus cæteris, ad lectum suum vocatam lu-
gubriter constuprauit. Mane vero rutilante citus exur-
gens, & iuxta gentiles noctem flumine purgans, ante ine-
uitabiles veræ Deitatis oculos maculata conscientia pro-
cessit. Cumq; præmissis melodijs ipse iuxta ministerium
suum imponere debuisset Hymnum Angelicum, pauefactus
obstupuit, ac sacri mysterij vestes super altare posuit. Atq;
ad populum conuersus reatum suum confessus est. Deinde

Bbb 3 ad

24.

Ad crepidinē corruens altaris, inæstimabilibus ablutus est
 Crimarum fluentis. Populo vero instante, vr exurgeret
 terribilibus sacramentis astringente, quod illa præcipua
 nõ sibi ab alio aliquo quàm ab ipso pastore sacra Missarū
 lebrari paterentur; & ille loco moueri non posset, atq̃
 concertatio per trium ferè horarum spacia transiret, ta-
 dem clementia Creatoris, & vota deuoti populi & con-
 tritum cor Episcopi miserata, sic in pauimento iacens
 reuestiuit, & de sua certioratum indulgentia, ad contracta
 da caelestibus metuenda mysteria in exemplum veræ peni-
 tentiæ vel cautelam nusquam & nunquam in hoc saculo
 tē, sed semper & ubiq̃ vanæ securitatis misericorditer
 mauit.

25.

In Francia quoq̃, quæ dicitur Antiqua, fuit alius,
 tra omnem modum tenacitate constrictus: cum aucta
 sterilitas omnium terræ prouentuum quodam anno im-
 ta orbem vniuersum depopularetur, tunc auarus ille ne-
 ciator omniū mortaliū imo iam morietium vltima neces-
 tate gausus, repositoria sua præcepit aperiri, nimium ca-
 venundanda. Tum dæmon vel larua, cui curæ fuit ludere
 vel hominum illusionibus vacare, fecit consuetudinem
 cuiusdam fabri ferrarij domum venire & per noctes
 & incudibus ludere: cumq̃ pater ille familias signo sa-
 tifera Crucis se suaque munire conaretur, respondit
 sus: Mi comparer si non impedieris me in officina
 iocari, appone hinc poticulam tuam, & quotidie plenam
 uenies illam. Tum miser ille plus penuriâ metuens corp-
 ralem, quàm æternâ animæ perditionē, fecit iuxta sua
 aduersarij. Qui assumpta prægrandi flascone cellarij Breui-
 vel ditis illius irrumpens, rapina perpetrata, reliqua in
 uimenta fluere permisit. Cumque iam tali modo plura
 cubæ fuissent inanità, animaduertens Episcopus, quod
 mon

monum fraude periissent, benedicta aqua cellam aspersit, & inuicte Crucis signaculo tutauit. Nocte autem facta, furis antiqui callidus fatelles cum vasculo suo venit, & cum vinaria vasa propter impressionem sancte Crucis non auderet attingere, nec tamen ei liceret exire, in humana specie repertus & a custode domus alligatus pro fure ad publicum productus, & ad palam cecus: inter cedendum hoc solum proclamauit, Vg mihi, vg mihi, quod poticulam copattis mei perdidit. Hæc licet historiam sit vera, idcirco protulerim, ut sciatur cui proueniant abiurata, & in diebus necessitatis abstrusa, & quantum valeat diuini nominis inuocatio, etiam per non bonos adhibita.

Cum oculos ad Francorum caput intendo eiusque membra perlustro, reliquarum gentium summos & infimos post tergum reliqui. sed iam ad vicinos nostros Italos, vna tantummodo *maceria diuisos ueniendum est. Erat ibi quidam Episcopus, inanium rerum valde cupidissimus, quod diabolus aduertens cuidam pauperculo, auaritia tamen non euacuato, in humana se obtulit specie, pollicitus non mediocriter illum esse ditandum, si societatis vinculo in perpetuum sibi delegisset adnecti. quod cum miser profiteri non abnueret, dixit hostis callidus, Conuerto me in mulum præstantissimum, tu vero ascende super me & vade ad Episcopum: cum autem mulum illud cœperit inhiare, tu protrahe, differ, abnuere, precium exaggera indignationemque simulans recedere paratum: necesse est, ut ille post te mittat, & plurima promittat, tandem precibus exoratus, & infinita pecunia cumulatus, quasi non libenter & coacte illi mulum concede, & concitus aufugiens latibulum vbicumque require. Quod cum factum esset, & Episcopus usque ad sequentem diem expectare non sustinens, in ipso feruore meridiæ sonipedem ascendens per urbem superbirens equitabat, in campum volitaturus ibat, ad fluuium refrigerandi gratia properabat, in cuius fauorem omnes ætas sequebatur ambulationem volubilissimam, cursum rapidissimum, natatum delphi-

26.

*maceria

27.

delphinis simillimum cernere gestientes, & ecce antiqua
 ille Behal velut chami fræniq; non patiens, & veræ gehennæ
 ignibus æstuans, in profundum gurgitis sese demergere,
 secum trahere cœpit Episcopum, ita vt vix militari manu
 industria pifeatorum, qui propemauigabant, extraheret
 Insidiarum peritus aduersarius, in via, qua ambulamus
 laqueos nobis abscondere solitus, alium quidem hoc, alium
 verò alio vitio supplantare non desistit. Cuidam sacerdos
 (Episcopi quippe nomen in tali re supprimendum est) huius
 nationis crimen imponebatur: cumq; hoc iam ita in notitiam
 populorum deuenisset, vt à referentibus etiam Episcoporum
 Episcopo religiofissimo K. notissimum fieret; & ille sapientissimus
 aliquam diu rem dissimulans friuolis verbis se accommodare
 noluisse. Sed fama malum, quo non velocius vllum de minima
 * Meisa super aquilarum magnitudinem excreceret, vt nequaquam iam
 celari potuisset, magis districtissimus inquisitor iustitiæ Karolus
 duos de Palatinis qui ad proximum ciuitati locum vespere diuer-
 tentes primo ad sacerdotem inopinatò venirent, & ipsum sibi
 fam celebrare postularent; & si nimis abnueret, illi eum
 suo nomine constringerent, quatenus per se ipsum sacrosancta
 mysteria celebraret. qui nesciens quid ageret, quia ante
 superni inspectatoris oculos ipsa nocte peccauerat, illos
 offendere non auderet; plus tamē homines, quam Deum
 metuens, frigidissimo fonte æstuantia membra baptizans,
 ad offerenda terribilia Sacramenta processit. Errorem
 vel cōscientia cor quatiente vel aqua venas penetrante, tanto
 frigore correptus est, vt nullo medicorū adminiculo posset
 saluari, sed immanissima febrium valetudine perductus
 ad mortem, æterni Iudicis decreto animam reddere cogitur.

* Musca.

28.

Sed cæteris mortalibus his & huiuscemodi fraudibus

diabolo vel satellitibus eius illufis libet intueri ſententiam Domini, qua firmiſſimam S. Petri confeſſionē remunerans ait: Quia tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meā, & portę inferi non præualebunt aduerſus eam; in his etiā periculoſiſſimis & nequiſſimis dieb^o inconcuſſam & imobilē permanere, vt inter æmulos ſemper inuidia debacchatur, ſoleñe Romanis & cōſuetudinariū fuit, vt omnes alicui^o momenti ad Sedē Apoſtolicā per tēpora ſubrogati iugiter eſſent in ſenſu vel poti^o inſeſti. Vnde contigit, vt quidā illorum inuidia cæcati ſanctę recordatiōis LEONI Papę, cuius *Leo. 116.* ſupra fecimus mentionē, mortiferum crimen imponentes, eū cæcare fuiſſent aggreſſi; diuino vero nutu conterriti ſunt, & retracti, ne oculos ei^o eruerent, ſed raſorijs per medios incidere. quod cū clanculo per familiares ſuos MICHAELI Imperatori Conſtātinopoleos indicari feciſſet; & ille omne auxiliū ab eo retraheret, dicens: Ille Papa regnum habet per ſe, & noſtro præſtanti^o; ipſe ſe per ſe ipſum vindicet de aduerſarijs ſuis. Tunc ſanctus ille diuinā conſtitutionem ſecut^o, vt qui iam re ipſa rector & imperator plurimarū erat nationū, nomē quoq; Imperatoris Cęſaris & Auguſti Apoſtolica auctoritate glorioſi^o aſſequeretur, inuictum Karolum Romam venire poſtulauit. qui vt ſemper in expeditione & ꝑcinctu bellico poſitus erat, ſtatī cum apparitorib^o & ſchola tyronū, cauſę vocationis ſuę penit^o ignarus ad caput quondā orbis abſq; mora perrexit. cumq; perditiffimi populi inopinatū ill^o comperiſſent aduentū, quaſi paſſeres à conſpectu domini ſui cognomine nūcupati ſolēt celari, ita per diuerſa latibula, cripas & profugia ſunt abſtruſi. Sed cū indiſtriā & ſagacitatem ei^o ſub cęlo non poſſent euitare, ad Baſilicā S. Petri capti & cathenati ꝑducti ſunt. Illic intemerat^o pater Leo aſſumēs Euangeliū Domini noſtri Ieſu Chriſti, poſuit ſuper caput ſuum, & in conſpectu Karoli ei^oq; militum, aſſiſtentib^o etiam

Ccc

perfe-

persecutorib⁹ suis, in hæc verba iuravit: Sic in die magni
 dicij sim particeps Euangelij, sicut im⁹ unis sum criminis falsi
 mihi ab istis obiecti. Et mox terribilis Karolus dixit ad suos:
 Cauete ne quis de illis euadat. Omnes itaq; cōprehensos ve
 diuersis mortib⁹, vel irremeabilibus damnauit exilijs. Cum
 autē ibidē aliquot diebus reparandi exercit⁹ gratia moran
 tur, cōuocauit Antistites Apostolicus de vicinis partib, quib⁹
 cunq; potuit, & corā positis illis, & inuincibilib⁹ gloriosissim⁹
 Karoli Comitibus, nihil minus suspicantē ipsū pronunciat
 Imperatorē, Defensoremq; Ecclesię Romanę. Quod cū illi
 non potuisset abnuere, quod diuinitus sic procuratū crede
 ret, non tamen gratanter suscepit, prō eo q; putaret Grego
 maiore successos inuidia aliquid incomodi regno Franco
 machinatos; imo potiori cautela prouisuros, sicut tunc
 fama ferebat, ne Karolus insperato veniens regnū illorū
 subiugaret imperio. Et maximē, quia pridē magnanim⁹ Ka
 rolus, cū legati Regis Bizantini venirent ad se, & de domo
 suo illi suggererent: quod fidelis ipsi amicus esse voluisset,
 & si viciniore essent, eum filij loco nutrire & paupertatem
 illius releuare decreuisset, seruentissimo igne se intra pecora
 retinere nequeunte, in hæc verba prorupit: O vitina mors
 esset ille gurgiculus inter nos, forsitā diuitias Orientales
 partiremur, aut pariter participando communiter habes
 rem⁹. Quod ignari paupertatis Africanæ solēt de Affricana
 Rege narrare. Innocentiā verò beati Leonis Papæ ita dono
 tor & restitutor sanitatis approbavit, vt post illam penitentiā
 crudelissimam incisionem, clariore, quàm antea fuerat, et
 condonauerit oculos; excepto, quod in signū virtutis illius
 pulcherrima cicatrix in modum filij tenuissimi turturina
 acies niueo candore decorabat.

29.

Ne vero ab imperitis arguar imperitię, quod mare, quod
 gurgiculi maximus appellauit Imperator, inter nos & Gra
 cos

cos, ex eius ore situm retulerim, nouerint qui uolunt, adhuc Hunos & Vulgares & plures alias immanissimas nationes intactas & integras, iter ad Græciam terrestre negare; quas tamen postea bellicosissimus Karolus uel terræ cœquauit, ut omne Sclauorum genus, & VVlgarum; uel penitus eradicauit, uel ferreorum adamantinorumuè progeniem, & non Hunorum, de quibus mox docebo, si prius de ædificijs, quæ Cæsar Augustus Karolus apud Aquisgrani, iuxta sapientissimi Salomonis exemplum, Deo, uel sibi, uel omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, & cunctis de toto orbe uenientibus hospitibus mirificè construxit, iuxta pauca satis & minima cômemo-

Cum strenuissimus Imperator Karolus aliquam requiem habere potuisset, non otio torpere, sed diuinis seruijs uoluit insudare, adeo ut in genitali solo Basilicam antiquis Romanorum operibus præstantiorem fabricare propria dispositione molitus, in breui compotem se voti sui gauderet. Ad cuius fabricam de omnibus cismarinis regionibus magistros & opifices omnium id genus artium aduocauit. Super quos unum Abbatem cunctorum peritissimum ad executionem operis, (ignarus eius fraudium) constituit; Qui mox ut Augustus quoquam secessit, precio accepto quos uolebat ad propria remisit, qui uero se redimere nequiuērunt, uel à dominis suis absoluti non sunt, sicut quondam Ægyptij populum Dei iniquis operibus afflixerunt; ita immentis laboribus oppressit, ut nunquã eos aliquantulum requiescere pateretur. De tali ergo fraudulentia cum infandum pondus auri & argenti, sericorumq; palliorum congregasset, & uiliora suspendens in camera, preciosiora quæq; in arcibus uel scrinijs absconsa cœcluderet, ecce repete domus eius inflammata, à referētibus illi nunciatū est, qui cœcitus accurrens

Ccc 2

& per

30.

& per medios flammarum globos in conclauē, quo scintilla auro plena seruabatur, irrumpens, & cum vno tantum exire nolens, singula singulis imposuit humeris, & exire coepit. Interea vna trabes pergrandis ignibus euicta cecidit super eum, & corpus quidem materiali combussit incendio, animam verò transmisit ad ignem, qui non succenditur. Ita de uinum iudicium pro religiosissimo Karolo vigilauit, ubi ipse regni negocijs occupatus minùs intendit.

31.

Erat ibidem alius opifex in omni opere æris & vitri conctis excellentior. Cumq; TANCHON monachus sancti Galli campanum optimum conflaret, & eius sonitum Cæsar non mediocriter miraretur, dixit ille præstantissimus in ære magister, Domine Imperator, iube mihi cuprum multum & ferri, vt excoquam illud ad purum, & in vicem stanni fac mihi quantum opus est de argento dari, saltem centum libras, & fundo tibi tale campanum, vt istud in eius comparatione sit mutum. Tum liberalissimus Regum, cui licet diuitiæ affluerent, ipse tamen cor illis non apponeret, facile præstit omnia, quæ petebantur, exhibere. Quæ miser ille æstimens, lætus exiuit, & æs quidem conflans & emundans, in locum verò argenti purgatissimū stannum subiiciens, multo melius optimo illo, de adulterato metallo campanum in breui tempore perfecit, probatumq; Cæsari præsentauit. Quod ille propter incomparabilem comparationem satis admiratus, immisso ferro pulsatorio iussit in campanario despendi. Quod cum sine mora factum fuisset, & cultus Ecclesiæ vel reliqui capellani, nec non & erronei tyrones illud ad sonitum perducere, alij succedentes alijs niterentur, & nihil efficere potuissent, tandē indignatus auctor operis, & cōmentor inaudite fraudis, appreheso fune traxit æramentum: & ecce ferrum de medio elapsum in verticē ipsius cum iniquitate sua descendit, & per cadauer iam iamq; defuncti pertra-

pertransiens ad terrā cum intestinis virilibus venit. Memoratum verò pondus argenti repertum præcepit iustissimus Karolus inter indigentes Palatinos dispergi.

Fuit consuetudo in illis temporibus, vt vbiunque aliquod opus ex Imperiali præcepto faciendum esset, si quidem pontes vel naues, aut traiectiones, siue purgatio, seu stramentum, vel impletio cœnosorum itinerum, ea Comites per vicarios & officiales suos exequerentur, in minoribus duntaxat laboribus; à maioribus autem, & maximè nouiter extruendis nullus Ducum vel Comitum, nullus Episcoporum vel Abbatum excusaretur aliquo modo. Cuius rei testes adhuc sunt arcæ pontis Magontiacensis, quæ tota Europa cõmuni quidè, sed ordinatissimè participationis opere p̄fecit, fraudulentiam verò quorundam maleuolorum, & de nauium subuectione mercedes iniquissimas compilare volentium consumpsit. Si verò essent Ecclesiæ ad ius regium propriè pertinentes, laquearibus vel muralibus ordinandæ pieturis, id à vicinis Episcopis aut Abbatibus curabatur. Quod si nouæ fuissent instituendæ, oēs Episcopi, Duces & Comites, Abbates etiam, vel quicumq; regalibus Ecclesiis præsidentes, cum vniuersis, qui publica consecuti sunt beneficia, à fundamētis usq; ad culmen instantissimo labore perduxerunt: sicut adhuc p̄bat non solùm Basilica illa diuina, sed & humana apud Aquisgrani, & mansiones omnium cuiusquam dignitatis hominum, quæ ita circa palatium peritissimi Karoli, eius dispositione constructæ sunt, vt ipse per cancellos solarij sui cuncta posset videre, quæcumq; ab intrantibus vel exeuntibus quasi latenter fierent. Sed & ita procerum habitacula à terra erant in sublime suspensa, vt sub eis non solùm militum milites & eorum seruitores, sed omne genus hominum ab iniurijs imbrium vel niuium vel gelu caminis possent defendi, & nequaquam tamen ab oculis acutissimi Karoli valerent

GENU
 JJ
 19
 1V
 24

abscondi. Cuius ædificij descriptionem ego Inklusus solutis cancellariis vestris relinquens, ad iudiciū Dei, quod circa illud factum est, explicandum reuertor.

33.

Præuidentissimus igitur Karolus quibuscunque primoribus in proximo constitutis præcepit, ut opifices à se directos omni industria sustētare, & cuncta ad opus illud necessaria subministrare curarent; qui verò ex longinquis partibus aduenissent, commendauit eos præposito domus nomine LEUTFREDO, ut eos de publicis rebus aleret & vestiret; sed & cuncta, quæ ad constructionem illam pertinerent, sedulus impendere semper instaret. Quod cum illi in eodem loco sedente aliquantulum faceret, recedente verò omnimodo cessaret, tantas pecunias idem præpositus miserorum illorum cruciatibus aggregauit, ut eas mammas Pluton atq; Dis non aliter quàm vehiculo camelli præferrent ad inferna perducere, quod ita mortalibus contemptum est. Gloriosissimus Karolus ad nocturnas Laudes pedulo & profundissimo pallio (cuius iam vsus & nomē recessu utebatur. Expletis verò hymnis matutinalibus ad camilitam reuersus, Imperialibus vestimentis pro tempore ornabatur; clerici verò cuncti ita parati, ad antelucana veniebant Officia, ut vel in Ecclesia, vel in porticu, quæ tunc curticula dicebatur, Imperatorem ad Missarum solennia processurum vigilantes expectarent; aut qui opus habuisset, in sinu compatris sui, caput paululum reclinaret. Quidam ergo pauperculus ex eis, qui domum suprascripti Liutfredi abluendarum seu resarciendarum (sicut exiguis opus est Latinis) vestium vel potius pannorum causa frequentare solebat, super genua locij sui dormiens, vidit gigantē Antonino illo aduersario procero de Curte regico super riuulum illum per traiectum, ad domum illius properantem, & camelum immanissimū inæstimabili sarcina prægrauatum ad

ad vltiora trahentem; & obtupefactus in somno, quæsi-
 ut ab eo, de qua regione veniret, aut quo tendere voluisset;
 qui respondit, De domo Regis ad domum Luitfredi pergo,
 vteum super hos fascies imponam, & pariter cum eis in in-
 fernum demergam. Ad quam visionem expergefactus cle-
 ricus & maiore metu conterritus, ne eum terribilis Karolus
 dormientem reperiret, mox caput eleuans, & cæteros ad vi-
 gilandum prouocans, in hæc verba prorupit: Si vultis audire
 somnium meum? Videbar mihi videre Polyphemiũ illum,
 qui in terra gradiens alta pulsata sydera, & in medio Ionio la-
 tere non cingit ardua, de hac Curte ad domũ Luitfredi cum
 onerario properantem camelo; cumq; causas eius itineris
 inquisissem, dixit ille, Luitfredũ super hæc onera ponere &
 ad inferna deducere cõtendo. Hac relatione nondũ expleta
 venit puella de domo eius omnibus notissima, & ante pedes
 eorum procidit implorans, vt memoriam amici sui Luitfredi
 dignarentur habere. Illis autem interrogantibus, quid
 causæ haberet; dixit illa: Domini mei, sanus ad latrinam
 exiit, & cum ibi diutius moraretur, egredientes defun-
 ctum inuenimus illum. Cuius cum subitanea mors Impe-
 ratori comperta fuisset, & ab opificibus & reliqua familia
 tenacia vel auaritia illius iam liberè proderetur, iussit the-
 sauros eius perquiri: Qui cum inæstimabiles inuenirentur,
 sciretq; iudex post Deum iustissimus, de qua iniquitate con-
 gregati fuissent, publicè pronunciauit, Non potest aliquid
 ex his, quæ iniuste fraudauit, ad liberationem illius miseri
 proficere. Diuidantur itaq; inter operarios huius ædificij te-
 nuiioresq; palatij nostri.

Duo sunt adhuc referenda, quæ in eodẽ contigerunt lo-
 co. Quidam Diaconus iuxta consuetudinem cisalpinorum
 contra naturam pugnare solitus, balneas trans caput suum
 pressissimè radi faciens, cutem expoliuit, vngues murcauit,
 capillos-

34.

Caroli
 JJ
 19
 1V
 24

capillosq; breuiffimos quasi ad circinum tornando decur-
 uit, lineas & camifiam candidiffimas induit: & quia deuitare
 non potuit, quin potius per hoc gloriosior appareret, sponte
 coram summo Deo & sanctis Angelis, & in conspectu fecu-
 rissimi Regis & procerum eius, Euangelium (vt ex consi-
 quentibus patuit) polluta conscientia legere præsumptualiter
 legendū verò aranea de laquearijs per fila subito defec-
 dens caput eius percussit, & celerrimè ad superna retraxit.
 Quod cum districtiffimus Karolus secundo ac tertio pro-
 uideret, & dissimulando fieri permetteret, clericus vero pro-
 pter timorem illius se defendere non auderet; maxime cum
 nō araneā se impetere, sed muscas inquietare putaret, Euan-
 gelica lectiōe perlecta reliquū etiam compleuit Officiū.
 Egressus autem de Basilica mox intumuit & infra vnus horū
 spacium defecit. Religiosissimus vero Karolus pro eo quod
 vidit & nō prohibuit, quasi homicidij reum publica seip-
 sum pœnitentia multauit.

35.

Habuit incomparabilis Karolus incomparabilē clemē-
 cum in omnibus, de quo illud ferebatur, quod de nullo vo-
 quam mortalium: quia videlicet & scientia literarum sece-
 larium atq; diuinarum, cantilenarūq; Ecclesiasticarū vel ipse
 laris nouaq; carminum compositionē siue modulationē, su-
 super & vocis dulcissima plenitudine inestimabiliq; delecta-
 tione cunctos præcelleret. Cumq; & ipse legislator (*id est*
Moyfes) ex instructione diuina sapientiffimus de gracilitate
 vocis vel dispendio linguæ tardioris causetur: Et discipulus
 (*id est Iosue*) ex autoritate inhabitantis in se Dei clementia
 (*id est Soli ad Gabaon*) cælestibus imperantem ad consilia
 (*scilicet Moyfes*) mittat Eleazari: Et Christus Dominus no-
 ster vel eum, quo inter natos mulierum maiorem nō sum-
 xisse testatur, nullū in corpore signum operari concessit.
 Et eum quem paterna reuelatione seipsum cognoscere vo-

Exod. 4.

Iosue 10.

Num. 27.
Matth. 12.

Matth. 16.

linit, clauibusq; regni cælorum donauit, Pauli sapientiam mirari voluerit: Discipulumq; plus cæteris dilectum in tantam cadere trepidationem permisit, vt in locum sepulchri eius ingredi nõ præsumeret, cum illud imbecilles mulierculæ sepius frequentarēt. Sed illi, sicut scriptum est, *Omni habenti dabitur; scientes à quo haberent, etiam quæ minus habuerunt, consecuti sunt.* Ilte vero nesciens vnde haberet; vel sciens, auctori donorum dignè gratias non egit, cuncta pariter amisit. Nam cum veluti familiarissim^o iuxta gloriosissimum Cæsarem constitisset, subito non comparuit. Cumq; ad tam inauditam & incredibilem rem inuicissimus Imperator Karolus obstupescens fuisset, sed tandem resipiscens se cruce Domini consignaret, inuenit in eo loco in quo steterat ille, quasi carbonem deterrimum & modò extinctum.

Nocturnum atq; pendulum Augusti pallium adhuc nos à bellico procinctu retrahit. Erat antiquorum ornatus vel paratura Francorum, calceamenta forinsec^o aurata, corrigijs tricubitalib^o insignita, fasciolarum crurales vermiculatae, & sub-
 tus eas tibialia * vel coxalia linea, quamuis ex eodem colore, tamen opere preciosissimo variata. Super quæ & fasciolas in crucis modum * intrinsecus ante & retro longissimè ille corrigiæ tendebantur. Deinde camisia * cilizina; post hæc baltheus spatæ colligatus, quæ spatæ primum * vagina, secundò corio qualicunq; tertio linteamine candidissimo, cera lucidissima roborato ita cingebatur, vt per medium cruciculis eminentibus ad peremptionem gentilium * duraretur. Vltimum habitus eorum erat pallium canum vel saphiritinū quadrangulum, duplex, sic formatum, vt cum imponeretur humeris, ante & retro pedes tangeret, de lateribus verò vix genua * tangeret: Tunc baculus de arbore Malo, nodis paribus admirabilis, rigidus & terribilis cuspide manuali, ex auro vel argento, cum cælaturis insignibus præfixo portabatur

Ddd in

Gal. 2.

Ioan. 20.

Matth. 23.

36.

* al. as

* al. intrinsecus & extrinsecus, ante & retro longissima

* al. glizina
 * al. vagina / a-
 gea, Secundo
 * al. auraretur

* al. contigeret: Tum

in dextera. Quo habitu lentus ego & testudine tardior, plerumque in Franciam nunquam venirem, vidi caput Francorum in Monasterio sancti Galli præfulgens, duosque flores autem quos ex eius femoribus progressos, quorum qui prior egratior est, proceritatem illius adæquabat: posterior autem pulcherrima excrescens verticem stipitis sui summa gloria decoravit, & transcendendo contexit. Sed, ut se mos humani habitus ingenij, cum inter Gallos Franci militantes virgatus sagulis lucere conspicerent, nouitate gaudentes, antiquam consuetudinē dimiserunt, & eos imitari cœperunt. Quod interim rigidissimus Imperator idcirco non prohibuit, quod bellicis rebus aptior videretur ille habitus. Sed cum Franci hac licentia abutentes aduerteret, & breuissima illa palia, sicut prius maxima, vendere comperisset; præcepit nullus ab eis nisi grandia latissimaque illa longissima palia consuetudinario precio coemeret, adijciens, Quid profumt tibi putaciola? in lecto non possum eis cooperiri, cauallicans contra ventos & pluuias nequeo defendi, ad necessaria naturæ secedens tibiarum congelatione deficio.

✠:✠

